

Att höra barn och unga

Barn och unga under 18 år har rätt att höras i frågor som handlar om dem. Vuxna, så som beslutsfattare, vårdnadshavare och rektorer, har en skyldighet att ta de ungas röster på allvar.

Att arbeta med barnperspektiv är både roligt och lärorikt. En central del av arbetet är att inhämta och utreda barnens perspektiv. Det finns flera användbara metoder att välja mellan. Valet av tillvägagångssätt och metod för att höra barn beror på vilken frågeställning som ska besvaras.

I det här materialet hittar du tips på hur du kan göra för att göra barn delaktiga eller inhämta information och kunskap om barn.

Delaktighet

Barnkonventionen erkänner att alla barn har förmåga att bilda egna åsikter. Barn har också rätt till information som är anpassad till deras behov. Genom att informera de barn och ungdomar som ämnet, förslaget, ärendet eller beslutet rör, ges de också möjlighet att bilda sig en informerad åsikt och önskan.

Barn och unga kan med fördel inkluderas i ett tidigt skede av ett ärende. När de inkluderas kan de också hjälpa till att forma arbetsprocessen så att de ges förutsättningar att också kunna påverka längre fram.

Att vara delaktig hör nära samman med att träna på att argumentera och lyssna. I mötet med barn och ungdomar kan värderingsövningar och lekar med fördel användas, det kan väcka tankar och stödja utvecklandet av åsikter.

Se till att:

- barnet förstår syftet och målet med aktiviteten
- barnet vet vem som beslutade om deras medverkan och varför
- barnet har en meningsfull roll
- barnet kan välja att vara med - eller välja att stå utanför – efter att ha fått aktiviteten beskriven

Inflytande

Att få möjlighet att delta innebär i sig inte att en person per automatik har inflytande. Inflytande innebär att inneha ett visst mått av makt, att ha rösträtt och/eller möjlighet att säga sin åsikt. Det gäller inom familjen, i skolan och bostadsområdet och kan ske t.ex. på ett elevrådsmöte eller ett arrangerat forum där barn får säga vad de tycker och där deras röster tillskrivs värde.

Enligt Barnkonventionen artikel 12 har alla barn rätt att fritt uttrycka sina åsikter i ärenden som rör dem och åsikterna ska

tillmätas betydelse utifrån barnets ålder och mognad. Barns rätt till yttrandefrihet (artikel 13), tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet (artikel 14) samt rätt att gå med i föreningar och fredliga sammankomster (artikel 15) är nära sammankopplade.

När barn och unga ska höras är det viktigt att ha tänkt igenom vad man vill förmedla. Samtalet ska vara genomtänkt och omsorgsfullt. Barn och unga skapar förväntningar när de får vara delaktiga. Var därför tydlig med vilken form av påverkan deras deltagande gäller.

Metoder för barngrupper

När du bestämt dig för att ta reda på barnen- eller ungdomarnas perspektiv i en sakfråga kan ett mötestillfälle ordnas. Samarbeta gärna sektoröverskridande med daghem, skola, föreningar eller fritidsgårdar för att nå din målgrupp. Du kan t.ex. sammanställa lite information om sakfrågan och be personalen informera målgruppen. Därefter kan du i samarbete med dem ordna en träff med målgruppen i deras lokaler. Alternativt kan målgruppen bjudas in till en träff på din arbetsplats. Det är viktigt att det utrymme du väljer ska kännas tryggt för målgruppen.

Tänk på att samla en representativ grupp barn för att få ett så bra kunskapsunderlag som

möjligt. Om målgruppen avgränsas med hjälp av t.ex. en ålderskategori kan du vara uppmärksam på könsfördelningen, funktionsvariationen och den etniska representationen.

Det är bra att på förhand planera vilka moment träffen ska innehålla t.ex. inledning, övningar och avslutning, samt hur deltagarna ska få återkoppling kring ärendet. Fundera på vilken/vilka metoder som bäst lämpar sig för att samla förslag, åsikter eller data från målgruppen och hur lång tid träffen bör ta. Lekar och värderingsövningar är bra för att höja stämningen, bryta eventuell is i gruppen och för att inspirera till diskussion. Att ställa några enkla frågor som kanske inte har med temat att göra kan vara en sätt att få igång deltagarna samt ge dem möjlighet att lära sig hur övningen går till.

Samla förslag

- Bikupa
- Brainstorm
- Tvärtomövning

Bikupa

Deltagarna delas upp i mindre grupper (bikupor), t.ex. om tre personer. Antingen ber ledaren barnen vända sig till kompisens bredvid, eller så kan gruppen delas in med hjälp av siffror. Be varje grupp diskutera och skriva ner så många förslag som möjligt. När tiden är slut kan grupperna presentera vad de kommit fram till. Ledaren kan skriva ner vad barnen presenterar, och samla in barnens anteckningar.

Tidsåtgång: 5-10 min

Användningsområde: Passar bra också då deltagarna inte känner varandra sedan tidigare.

Brainstorming

Alla deltagare uppmanas att komma med förslag, idéer eller uppslag kring ett ämne i grupper. Ledaren antecknar förslagen och idéerna på t.ex. ett blädderblock. Poängtera att alla deltagare får komma med idéer och att alla förslag skrivs upp, dvs. ingen censur får förekomma. Försök återge deltagarens förslag så exakt som möjligt för att undvika egna tolkningar.

Tidsåtgång: 5-15 min.

Användningsområde: Passar i alla olika grupper.

Tvärtomövning

Vinkla ämnet som ska diskuteras negativt, t.ex. hur kan vi göra skolvägen så jobbig och läskig som möjligt? Övningen kan genomföras enskilt eller i grupp. Deltagarna skriver ner eller ritlar alla förslag de kommer på för hur målet kan uppnås. Använd gärna post-it lappar. Alla tokiga idéer uppmuntras och det gäller att komma på så många som möjligt. Alla lappar sätts upp på tavlan. Ta sedan varje förslag och formulerar om till dess motsats.

Tidsåtgång: ca 40 min.

Användningsområde: Tvärtomövningen kan genomföras i alla olika grupstorlekar.

Intressanta förslag

- Plupping

Plupping

Alla deltagare får ett antal pluppar (små klisterlappar eller en penna), cirka 3-5 stycken. Barnet får sedan sätta plupparna på de förslag hen tycker att är mest viktiga. Plupparna representerar ett antal röster och kan sättas på ett ämne eller fördelat på de förslag som en vill. Alla deltagare sätter samtidigt upp sin pluppar eller markerar med en penna de förslag man tycker att verkar mest intressanta. När alla har satt sin pluppar summeras resultaten tillsammans för att se vilka förslag som deltagarna tycker är de mest relevanta.

Tidsåtgång: ca 10 min.

Användningsområde: Kan användas i olika gruppstorlekar.

Diskutera värderingar

- Fyra hörn
- Heta stolen

Fyra hörn

Ledaren i gruppen ger barnen ett påstående, och fyra valmöjligheter. Tre av hörnen i rummet motsvarar en valmöjlighet vardera, dvs. ett ställningstagande. Det fjärde hörnet ska vara ett ”öppet hörn”, dit deltagare kan gå om inget av de andra tre givna svarsalternativen stämmer överens med deras egen åsikt. När deltagarna valt hörn får de stående samtala några minuter med barnen i samma hörn om varför de valt att ställa sig just där. Om något barn är ensamt i ett hörn ska ledaren samtala med hen. Ledaren får gärna leda gruppsamtalet med hjälp av frågor till de olika hörnen och be dem berätta om sitt val. I det öppna hörnet är det bra om alla deltagare får komma till tals. Avsluta gärna övningen med en fråga som har koppling till barnen.

T.ex. Ett förslag om att bygga ett hyresbus i ett skogsparti har tagits fram. Just den skogsbiten är en populär lekplats för lokala barn.

Exempel på ett påstående att ta ställning till:
Vad är roligast att göra i naturen?

Leka kurragömma
Titta på olika djur
Bygga koja
Annat

Tidsåtgång: 10-30 min beroende på antal omgångar.

Användningsområde: Fungerar i grupper från sex upp till ca 30 deltagare. Övningen kan varieras enligt de teman en vill bearbeta. Fungerar också bra vid utvärdering. Exempel på påståenden kan då vara: ”Det bästa med träffen har varit att:”, ”Det har varit stor delaktighet”, ”Jag har fått mycket ny information”, ”Jag känner mig inspirerad” och ”Öppet hörn”.

Heta stolen

Alla deltagare sitter på stolar i en ring. Ställ fram en extra tom stol i ringen. Ledaren har på förhand förberett påståenden på ett tema. Läs upp ett påstående och låt deltagarna byta stol om de instämmer med förslaget. När de bytt stol ställer ledaren en riktad fråga till de som bytt stol och till de som suttit kvar. Läs

upp ett nytt påstående. Ca 5-10 påståenden är lagom. En annan variant är att bara använda handuppräckning. Om en håller med räcker en upp sin hand.

Tidsåtgång: 10-20 min

Användningsområde: Passar alla grupper, speciellt bra för att göra alla delaktiga.

Exempel- Stadsplanering

Biskopsgården i Göteborg, Stefan Petersson berättar:

”År 2005 fick Göteborgs stadsbyggnadskontor i uppdrag av byggnadsnämnden att ta fram ett nytt program för stadsdelen Biskopsgården. Målet var sjuhundra till åttahundra nybyggda bostäder och en mer sammanhållen struktur i ett område, där de flesta hus är från 1950- och 1960-talen. För att få med de boendes synpunkter bildades en medborgargrupp med vuxna. Men även ett hundratal barn, från fem olika skolor och i åldrarna sex till femton år, fick vara med och berätta hur de ser på sin stadsdel, hur de vill ha den i framtiden, vilken typ av hus de gillar och var de tycker att husen ska byggas.

Under tre veckor i början av 2006 träffade jag en liten grupp elever på varje skola. Varje grupp ansvarade för ett cirkelformat område runt hemmen och skolan.

För att få fram barnens synpunkter gjorde vi en mängd övningar. Vi vandrade tillsammans och inventerade områdena, använde kartor för att titta på barnens egna hus, samtalade om hur det ser ut hemma hos var och en och vad man gör där. Vi gjorde så kallade mentala kartor över skolvägen och pratade om eventuella hinder längs den, vi diskuterade

rummet mellan husen och rangordnade vad som är viktigast där man bor. Eleverna fick också välja bilder som representerade hur de upplever dagens Biskopsgården och motivera sina val. Vi gick också igenom vad en arkitekt gör, att Göteborg har olika stadsdelar, att det finns något som heter plankartor och förklarade hur den demokratiska processen fungerar. Sedan sammanställdes barnens egna ord, och innan resultatet överlämnades till stadsbyggnadskontoret gick vi tillsammans igenom det så att de unga kände igen sig i formuleringarna. De fick även göra en egen presentation för tjänstemän och boende.

Bland barnens idéer och förslag fanns höga hus, fler övergångsställen, plats för fotboll och andra aktiviteter, kaféer, badställen och papperskorgar. De tyckte dessutom att det var viktigt med närhet till djur och natur, med bra belysning, trygghet och att människor i alla åldrar ska kunna umgås. Barnen önskade lägenheter med stora utrymmen och flera badrum, gärna i hus med stora gårdar.

Barnens synpunkter finns med i det färdiga programmet, som var ute på samråd hösten 2006, godkändes av byggnadsnämnden i februari 2007 och ligger till grund för kommande detaljplaner”.

(Källa: Göteborgs stad, 2011. Barnkonsekvensanalys: barn och unga i fokus 1,0)

Litteratur

Eklund, U och Stakston, B., 2005. *En handbok för lyckade möten. Kreativa möten*. Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer. Stockholm.

Göteborgs Stad, 2011. *Barnkonsekvensanalys. Barn och unga i fokus. 1.0*. Sverige. (Online) www.goteborg.se

Löfgren, S. och Helgesson Arlid, L., 2013. *Young Voices, projektet för ungdomar i skärgården. 2013*. Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län och SKUNK-skärgårdsungdomarnas intresseorganisation.

Sensus studieförbund, 2013. *Skapa goda samtal*. (Online) www.sensus.se

Rädda Barnen på Åland r.f.

Barnkonventionsansvarig Danielle Lindholm

www.raddabarnen.ax

2016

